

8. Кант И. Основы метафизики нравственности / И. Кант // Кант И. Критика практического разума. – СПб., 1995.

АБСОЛЮТНАЯ ЭТИКА В КУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ НОВОГО ВРЕМЕНИ: К ПРОБЛЕМЕ СТАНОВЛЕНИЯ

Стасевская О. А.

Посвящено определению закономерности становления абсолютной этики И. Канта как ведущей тенденции философско-мыслительной традиции периода формирования общества Нового времени.

Ключевые слова: *этика добродетелей, этика сентиментализма, этика разумного эгоизма, моральный закон, моральный поступок.*

ABSOLUTE ETHICS IN CULTURE SPACE OF NEW TIME: TO THE PROBLEM OF BECOMING

Stasevska O. A.

The article is sanctified to the exposure of conformity to law of claim of absolute ethics of I. Kant as a leading tendency in philosophical traditions of period of becoming of society of new time.

Key words: *ethics of respectabilities, ethics of moral sense, ethics of clever egoism, moral law, moral act.*

УДК 37.013.73

І. І. Чхеайло, кандидат філософських наук, доцент

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В ПРОСТОРИ СУСПІЛЬСТВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Досліджено самореалізацію особистості в постіндустріальному суспільстві як умову його сталого розвитку та втілення особистістю свого власного суб'єктивно-креативного проекту в межах гармонії із суспільством і собою. Доведено, що сталий розвиток суспільства у своїх глибинних джерелах збігається з моральним удосконаленням людини, укорінений у духовних глибинах людського життя.

Ключові слова: *самореалізація особистості, постіндустріальне суспільство, суспільство сталого розвитку, самовдосконалення, самопроектування, самоактуалізація, «суспільство споживання», екологічна цивілізація.*

Актуальність проблеми. На початку XXI ст. людська цивілізація входить в нову фазу свого розвитку, яка дістала назву постіндустріального суспільства. Одночасно змінюються людина та її місце у світі. Розширюються можливості людини та її ресурси. Із локальної національної культури людина переміщається в глобальний інформаційний простір, стаючи космополітом, «людиною світу». У людини з'являється можливість маніпулювати границями як свого тіла, так і своєї особистості. Людина може змінити свою зовнішність, стать, створити віртуальний образ, прожити декілька віртуальних життів. Та і саме реальне життя перетворюється на бездонне море можливостей, постійний вибір перспектив, побудову і реалізацію безкінечних самопроектів.

У XXI ст., як відмічає З. Бауман, проектування себе стає не предметом індивідуального вибору, а особливістю сучасного життя. Сучасність замінює гетерономне визначення соціального стану на обов'язкове самовизначення [1, с. 39]. Якщо людина хоче самоутвердитися в сучасному нестійкому світі, що складається із постійних ризиків і невизначеностей, шлях один – прийняти виклики і вимоги цього світу та навчитися змінюватися самій.

Самореалізація особистості завжди належала до числа питань, які тією чи іншою мірою були для суспільства засадничими, визначали сутність, єство будь-якої історичної моделі соціуму. Особистість – найбільш динамічний творець соціальної дійсності, що безпосередньо, щоденно її розвиває та стверджує своїми потребами, здібностями, знаннями, навичками, уміннями, вольовим та емоційним потенціалом, коротше кажучи, власними сутнісними чинностями. Від того, наскільки оптимально, органічно та повно вони будуть задіяні в суспільну систему, залежать не тільки «обличчя» цієї системи, а й перспективи її буття.

Ситуація постіндустріального суспільства змінює зміст і сенс таких фундаментальних категорій, як самопізнання та самосвідомість, самопроекування та самореалізація, що відображають стан особистості в сучасному світі. Пройшло всього дванадцять років, як у рамках дисертаційної роботи на тему «Самореалізація особистості (соціально-філософський аналіз)» ми всебічно дослідили феномен самореалізації, але бачимо нагальну необхідність і актуальність знову звернутися до проблеми самореалізації, оскільки, на нашу думку, найбільш актуальним і продуктивним напрямом дослідження проблеми особистості в постіндустріальному суспільстві є аналіз процесу її становлення та самореалізації.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Актуальність і значущість проблем самореалізації особистості та сталого розвитку забезпечили їм помітне місце в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених. Певний внесок в аналіз проблеми самореалізації зробили О. Асмолов, Б. Ананьєв, О. Бодалєв, Б. Гершунський, С. Дерябо, Р. Зобов, Л. Коростильова та ін.

До концепції сталого розвитку долучилися С. Забелін, Д. Кортен, Д. Медоуз, А. Урсул, вітчизняні дослідники, зокрема О. Білорус, Е. Семенюк, В. Андрущенко, С. Кримський, М. Михальченко, І. Надольний, Ю. Туниця та ін.

Мета статті – критично проаналізувавши концепцію сталого розвитку й особливості самореалізації особистості в постіндустріальному суспільстві, довести, що саме успішність цього процесу, його відповідність потребам розвитку людини та суспільства робить можливим втілення в життя ідеї сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. На благо самореалізації особистості свідчать такі переваги сучасного постіндустріального суспільства, як «соціалізація інформації» – збільшення ступеня спрямованості інформації на соціальну сферу; «підвищення культурного рівня» – розвиток інформаційного середовища, створюють передумови для підвищення культурного рівня (доступ у мережах до скарбів бібліотек, музеїв тощо); подолання «елітарності знання» – передвизначеності, поляризації знань у суспільстві та нагромадження їх у вузькому, «верхньому» суспільному прошарку – еліті; «вирівнювання ієрархії влади» – залучення більшої чисельності людей у політику, створення умов для підвищення ними соціального статусу; «підвищення компетентності» і як альтернатива цьому – «декваліфікація»; «нові професії і кваліфікації», з одного боку, а з другого – можливе зникнення численних професій.

Під самореалізацією ми розумітимемо втілення особистістю свого власного суб'єктивно-креативного проекту в межах гармонії із суспільством і собою. Такого визначення самореалізації потребує тема цього дослідження. На нашу думку, обов'язковою умовою самореалізації є гармонія особистості із своїм внутрішнім світом і соціумом. При будь-якій трансформації і мобільності процес змін не може бути невизначеним, а передбачає існування границь, якими виступає ціннісний світ як регулятивне начало людського існування. В умовах «плинної сучасності» і споживацької індивідуалізації надзвичайно ускладнюються людські стосунки, що приводить до серйозної кризи моральних цінностей.

Цивілізація зберігає свою життєстійкість доти, доки прагнення нового ідеалу підтримує дух новизни, доки моральні завдання корелюють із високим ідеалом. І тут доводиться визнати, що сучасний ідеал споживання перестав відповідати вимогам прогресу, що він виявляється на сьогодні вичерпаним. Одночасно із цим ослабла пасіонарність, з'явилися ознаки втоми, нудьги та розчарування, які говорять про те, що необхідний ідеал досконалості іншого типу. Саме в цьому ми бачимо цивілізаційне призначення стратегії сталого розвитку, що задає більш високу мету людського суспільства, ніж ідеал споживання. Майбутнє цивілізаційне зрушення припускає рішучий розрив з культом споживання, поступову зміну пріоритету матеріального багатства на

духовні цінності сталого розвитку, включаючи турботу про майбутні покоління людей. Відомо, що матеріальна сила здатна прокласти шлях до загибелі, якщо духовна мудрість не складе їй опозиції. Отже, кожній сходинці зростання матеріально-технічної могутності має відповідати такий самий рівень духовного зростання. Ця закономірність, названа принципом матеріально-духовної рівноваги, характеризує філософський зміст сталого розвитку як вираження космічної гармонії.

Сталий розвиток як форму соціоприродної коеволюції розуміють як процес виживання цивілізації, котра переходить до стабільного соціально-економічного розвитку, що не порушує своєї природної основи і забезпечує безперервний прогрес суспільства. Із цього погляду будь-які трансформації у світовій спільноті, державі, будь-якому регіоні, будь-якій галузі господарства і виді соціальної діяльності повинні визначатися не тільки минулим і сьогоденням, а й майбутнім, причому не природно-стихийного, а розумно керованого розвитку. Ураховуючи це, необхідно створити модель цивілізації інформаційного типу, держави, регіону, соціуму, особи тощо, яка б відповідала «потрібному» майбутньому, що забезпечує виживання людства і збереження довкілля [2]. Зрозуміло, що майбутній сталий розвиток повинен з'єднати екологію із соціально-економічним розвитком для того, аби вони продовжувалися в біосферосумісній формі.

Поняття «сталий розвиток» поєднує такі значення: це розвиток, підтримуваний, регульований, збалансований, оптимізований, гармонізований, безперервний протягом невизначено довгого ряду людських поколінь. Усі ці риси сталого розвитку мають бути досягнуті і шляхом тісної міжнародної співпраці з метою оптимізації всіх видів людської діяльності (соціально-економічної, технологічної, політичної, культурної тощо) та всебічної раціоналізації природокористування в інтересах виживання людства.

У нашій статті під сталим розвитком розумітимемо створення: 1) сталої економіки, що задовольнить людські потреби, але видобуток ресурсів та виробництво відходів при цьому повинні бути в обсязі, що не перевищує регенеративну здатність навколишнього середовища; 2) соціальних інститутів, які зможуть гарантувати безпеку і можливість соціального, інтелектуального та духовного зростання [3].

Ідею сталого розвитку висунуено на міжнародному конгресі в Ріо-де-Жанейро 1992 р. Проїшло двадцять років після Ріо, і ми змушені констатувати сумний факт: на сьогодні жодна із цих цілей не досягнута, більш того, стрімко погіршується стан навколишнього середовища, зростає бідність, збільшується розрив між багатими і бідними країнами. Але із цього факту не повинен і не може випливати висновок про відмову від самої ідеї сталого розвитку. Ця ідея є такою ж значущою, як, наприклад, ідея демократії, дія-

пазон ставлення до феномену демократії також є надзвичайно широким: від апологетичних до абсолютно негативних. Однак ця ситуація не знижує ціннісного статусу ідеалу демократії. Більш того, неоднозначне і навіть насторожене ставлення до ідеалу демократії стимулює пошук нових змістів і нових граней даного феномену. Історична зміна змісту того або іншого поняття – річ, загалом кажучи, цілком нормальна. Життя вносить свої корективи в питання обрання пріоритетів тієї чи іншої концепції.

Рефлексивно-критичне осмислення концепції сталого розвитку уявляється нам найважливішою умовою підтримання її теоретичної та практичної цінності. За аналогією з еволюцією поняття демократії можна висловити таке припущення: ціннісний статус концепції сталого розвитку міцно затвердиться в суспільстві лише тоді, коли вона сприйматиметься не як догма, а як розвиваюча система уявлень про гармонію, цілі та цінності суспільного розвитку.

Ідея сталого розвитку є виразом найглибшої філософської істини, що стосується самої природи речей, а саме ейдоса космічної гармонії. Сталий розвиток – це космічний принцип, що виражає динамічну рівновагу протилежних сутностей і тенденцій, збалансованість, гармонію та мірну визначеність усього сущого. Сталий розвиток суспільства можливий лише у разі гармонізованих відносин усередині суспільства та у відносинах суспільства з навколишнім середовищем. Сталий розвиток є гармонійним розвитком і навпаки. У своєму прагненні сталого розвитку людство має так упорядкувати суспільні відносини та ставлення людей до свого природного оточення, аби наблизитися до ідеалу екологічної і соціальної гармонії. Хоча така гармонія недосяжна в реальному житті суспільства («вічна примара»), вона разом з тим є стратегічним орієнтиром («вічним компасом») для будь-яких людських діянь; це моральний ідеал, якого треба прагнути, аби реалізувати стратегію сталого розвитку.

Концепція сталого розвитку, породжена на рівні ідей, загальних для всього людства, сьогодні активно просувається в кожний регіон, місто, селище і навіть будинок для її якнайшвидшого втілення.

Міжнародна практика останнього десятиріччя свідчить про те, що багато країн стали на шлях підготовки власних, національних концепцій сталого розвитку, де щоразу по-своєму конкретизується завдання світового та регіонального масштабу, наприклад США, Велика Британія, Нідерланди, Бельгія, Росія, Казахстан.

Потужним імпульсом до розроблення власної української концепції, безперечно, стала вже згадувана вище конференція в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), в якій брала участь українська делегація. З цього моменту в Україні поступово поширюється хвиля інтересу до проблеми сталого розвитку, починається публікація матеріалів з відповідних питань. Першу редакцію Проекту націо-

нальної концепції сталого розвитку України оприлюднено 1997 р., другу – 2000 р. У преамбулі цього документа насамперед наголошується: «базуючись на основних ідеях і принципах, декларованих на конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку, Україна вважає доцільним перехід до сталого розвитку, при якому забезпечуються збалансоване вирішення соціально-економічних завдань, збереження сприятливого стану навколишнього середовища і природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення життєвих потреб нинішнього і майбутніх поколінь» [4, с. 3].

Сталий людський розвиток припускає гармонію матеріального і духовного начал життя. Сьогодні ми бачимо явну перевагу в нашому житті чинника матеріальності, що виражається, зокрема, у споживчому способі життя. Примітивний утилітаризм стає ціннісною орієнтацією людей. «Ми не просто є пасивними жертвами метапатології, – пише А. Маслоу, – викликані зовнішньою ціннісною депривацією, ми боїмося вищих цінностей як у нас самих, так і поза нами. Вони нас не тільки притягують – вони нас також лякають». Вільне слідування вищим цінностям забезпечує людині почуття власної гідності та можливість оцінити своє високе призначення у світі. Тільки тоді людина зможе побачити своє місце у всесвіті як репрезентанта вищої форми існування. Гуманістична філософія переконує нас у тому, що справжня самоактуалізація людини залежить від її залучення до світу вищих буттєвих цінностей (до того, що його перевершує) [5].

Екологічна, економічна та інші кризи тільки оголили глибину кризи внутрішньої, духовної. Отже, людству необхідно спочатку духовно самозцілитися, перш ніж воно зможе вилікувати хвору і поранену природу. Фатально помиляється той, хто вважає, що екологічну проблему нібито можна розв'язати незалежно від морального оздоровлення суспільства.

Необхідною умовою сталого розвитку суспільства є наявність пасіонарного, творчого потенціалу людей. Цей потенціал буде тим могутнішим, чим більша кількість людей матиме можливість для розвитку своїх здатностей, самовдосконалення та самореалізації. Тому дуже важливо, аби всі люди одержали рівний доступ до благ і ресурсів, аби у суспільстві затвердився принцип справедливості, тобто правило чесного дотримання рівності можливостей.

Концепція сталого розвитку поширює принцип справедливості на майбутні покоління людей, і в цьому ми вбачаємо прогрес моральних завдань, які ставить перед собою людство. Моральна турбота про майбутні покоління людей нерозривно пов'язана з «екологічним імперативом» (М. Моїсєєв), тобто з вимогою такої зміни способу життя людей, що погоджував би їхні потреби з можливостями збереження біосфери.

Проблема полягає у тому, що сучасна постіндустріальна цивілізація не здатна здійснити ідеали та цінності сталого розвитку. Інакше кажучи, імпе-

ратив сталого розвитку – це вимога зміни цивілізацій. Ми маємо на увазі поступовий перехід людства від технократичної до екологічної цивілізації. Технократична цивілізація «пожирає» простір природи та культури, провадячи в них немислимі спустошення. Усезростаюча інструментально-технічна могутність людини сполучається з духовною злидненістю породженого нею «суспільства споживання». Екологічна цивілізація мислиться нами як ідеальна форма збереження цілісності всієї Системи Життя з метою забезпечення сталого майбутнього людства. Самореалізація особистості незалежно від того, усвідомлена чи ні її значущість суспільством та індивідом, виступає умовою такого цивілізаційного поступу.

Запропоноване тлумачення самореалізації як суб'єктно-креативного рівня розвитку особистості в умовах суспільства сталого розвитку дає змогу фокусувати дослідницьку увагу на самореалізації не тільки окремої людини, а й груп людей. Можна висловити ідею про існування готовності до самореалізації на рівні суспільної свідомості суспільства сталого розвитку, що розвивається.

Висновки. Сталий розвиток неможливий без підтримання динамічної рівноваги особистості і суспільного, матеріального та духовного начал життя. Існує функціональна залежність між життєстійкістю та моральним духом, між соціальною стабільністю та моральною культурою соціуму. Інакше кажучи, сталий розвиток суспільства у своїх глибинних джерелах збігається з моральним удосконалюванням людини, укорінений у духовних глибинах людського життя та є висхідним до трансцендентних підвалин буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Забелин С. Глобализация или устойчивое развитие / С. Забелин, Д. Кортен, Д. Медоуз // Соц.-экон. союз. – 2003. – № 1. – С. 20.
2. Урсул А. Д. Стратегия устойчивого развития и новый этап в учении о ноосфере / А. Д. Урсул // Безопасность Евразии. – 2001. – № 3. – С. 121–156.
3. Бауман З. Текущая современность / З. Бауман. – СПб. : Питер, 2008. – 240 с.
4. Концепція сталого розвитку України / В. В. Волошин та ін. – К., 2000. – 17 с.
5. Маслоу А. Самоактуалізація / А. Маслоу // Психологія личности. Тексты / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузырея. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 288 с.

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЛІЧНОСТІ В ПРОСТРАНСТВЕ ОБЩЕСТВА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Чхейло И. И.

Исследована самореализация личности в постиндустриальном обществе как условие его устойчивого развития и воплощение личностью своего собственного субъективно-креативного проекта в пределах гармонии с обществом и собой. Дока-

зано, что глубинные истоки устойчивого развития совпадают с моральным усовершенствованием человека и коренятся в его духовных глубинах жизни.

Ключевые слова: самореализация личности, постиндустриальное общество, общество устойчивого развития, самоусовершенствование, самопроектирование, самоактуализация, «общество потребления», экологическая цивилизация.

THE SELF-REALIZATION IN THE SPACE OF SOCIETY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Chkheailo I. I.

Self-realization of a person in a post-industrial society as a requirement of its constant development and as an implementation of its own subjective and creative project in a harmony with a society and himself has been studied. It has been proved that the sustainable development of a society in its origin, that took roots in spiritual depths of human life, corresponds to the moral perfection of man.

Key words: self-realization, society of sustainable development, self-perfection, self-development, self-actualization, consumer society, ecological civilization.

УДК 130.2

В. Ю. Осипова, кандидат філософських наук, доцент

ТРАНСГРЕСИВНА МАГІЯ ГЛАМУРУ

Проаналізовано феномен гламуру як складової соціокультурного механізму сучасної моди. Стандарти престижу, що активно транслюються сучасними мас-медіа як модний еталон успішності, працюють у масовій свідомості за магичним принципом «подібне породжує подібне», фігуруючи як безпосередній взірєць для наслідування. Стихійні розкутість і вседозволеність як наслідок зняття культурних заборон відповідають найвибагливішим критеріям трансгресії, стверджуючи сексуальність у статусі центрального елементу популярного стилю гламур. Стверджується, що принцип дії гламурної магії працює за моделлю трансгресії: тільки після смерті вродженої даності відбудеться штучне створення сексуального образу успіху, конкурентоспроможного для участі в якнайпрестижнішій соціальній оргії.

Ключові слова: гламур, мода, магія, трансгресія, сексуальність, престиж, успішність, деконструкція, децентрація, центр, симуляція, симулякр, постмодернізм.

Актуальність проблеми. Стихійність сучасного виробництва в контексті теперішніх умов функціонування інформаційно-споживацького суспільства